

Muhamed Filipović

NEKOLIKO PRIMJEDBI UZ TEMU “KARAKTEROLOGIJA BOSANSKOHERCEGOVAČKIH “MUSLIMANA-BOŠNJAKA

Rezime

O pokušajima da se psihologija, kao nauka, involvira u naše plemenske rasprave, svađe i dokazivanja ko je najorginalniji, najbolji i najkorektniji među našim narodima ne bi trebalo trošiti napore, jer su ta sva razmatranja lišena naučne osnove i, po svojoj naravi, ona su sasvim politička i ideološka. Mi ne možemo govoriti o specifičnom karakteru ovog ili onog naroda, pa prema tome i o karakteru muslimana ili Bošnjaka, već o specifičnoj kulturi ovog ili .onog naroda, pa prema tome i muslimana odnosno Bošnjaka
Bošnjaci imaju svoje kolektivne osobine, ali te osobine se ne mogu svoditi na neke psihološke osobenosti, nego je to ono što inače karakterizira neku grupu a to je njena kultura. Naša bošnjačka kultura je prožeta islamskom .duhovnom kulturom, koja je učestvovala u formiranju nas kao Bošnjaka

inicijalno narodno i historijsko ime Bošnjani, koje je kasnije evoluiralo u ime Bošnjaci, a kao pripadnici svoje vjere nosimo ime muslimani, što znači nešto sasvim određeno i specifično i sasvim različito od imena jednog naroda. Ime naše vjere je islam i mi smo po vjeri muslimani, ali to, bez obzira što u konkretnom slučaju ima i to poglavito zbog toga što je većina muslimana zadržala svoj prvobitni identitet vezan za Bosnu kao domovinu i državu, u principu ne mora da ima veze s tom činjenicom i ne znači nužnu vezu između činjenice da smo mi muslimani i ujedno Bošnjaci. Uzmimo samo naša imena (porodična) kao mjerilo toga šta znači u našoj tradiciji ime Bošnjak. Daleko najveći broj porodičnih imena Bošnjak možemo naći kod naših katolika i pravoslavaca, a najmanji broj kod muslimana. Ta činjenica ipak nešto govori o vezi između imena musliman i Bošnjak. Govori o tome da nije uputno to vezati u jedinstvenu sintagmu. Ona ne označava precizno ono što želi označiti i, što je još teže, ostavlja sadržaj pojma Bošnjak, kao nacionalnog imena, zatvoren za one koji su ga napustili, iz raznih razloga, ali koji mu se mogu opet vratiti, kao što su ga i napustili. Zar i mi, bosanski muslimani, nismo bili, sve do nedavno, napustili svoje narodno ime Bošnjak i pristajali da budemo Srbi, Hrvati, neodređeni i neopredjeljeni ili Muslimani, da bi tek prije desetak godina uzeli ponovno svoje pravo narodno ime. Dobro znam koliko sam energije utrošio dok sam uvjerio danas najzagrijanije Bošnjake da treba da se vrata svom originalnom narodnom i historijskom imenu. Treba konačno kazati da, kao što je bilo nepravilno, zapravo bogohulno, nazivati jedan narod Muslimani, tako je i nepravilno govoriti i tako izjednačavati značenje riječi Bošnjak i musliman. Takvo povezivanje škodi, s jedne strane, islamu i muslimanima, jer se time njihovo vjersko ime veže za jednu etničku odredbu, a isto tako, jer se time veže ime naroda s jednom određenom vjerom, što u principu niti je bitno niti određujuće za nas kao narod Bošnjaka. Time se naš historijski pedigree ograničava na period od kad smo primili islam i odvaja nas od naše legitimne povijesti i legitimiteta našeg ukupnog povijesnog naslijeđa, u koje spada i zemlja .Bosna i država Bosna i Hercegovina i cijela naša povijest

Druga moja opaska odnosi se na samu temu razgovora. Ona sadrži dva pojma. Prvi je pojam karaktera, a drugi nauke o karakterima, tj.

medija, kažemo da jedan tekst u kompjuteru ima 20.000 karaktera, a mislimo pri tome da ima toliko vidljivih i čitljivih znakova, bilo da su oni otisnuti na papiru, na ekranu kompjutera, ili u nekom drugom mediju. Prvobitno značenje ove riječi je potom prošireno i na ljude i odnosi se na neka njihova obilježja, pravu prirodu nečega, ono što je najviše svojstveno nekoj stvari, pojavi, čovjeku ili djelu. Ovo drugo značenje je prošireno (kod Aristotela) na ljudski lik, na ukupnost intelektualnih i etičkih svojstava individua, koja ih razlikuju od drugih njima bliskih individua. To je ono što označava nekog pojedinca, koji može biti dobar i mekan, kao ljudsko biće, može biti osoran i grub, može biti krut i nasilan, može da bude nagal, uporan i tvrdoglav, ili kolebljiv, može biti sebičan ili dobrohotan, nastran ili s nekim drugim osobinama koje ga izdvajaju i jasno obilježavaju i označavaju kao inividuuma naspram nekih drugačijih ljudi. Ljudi su od davnina zapazili da se pojedinci razlikuju po nekim osobinama i te osobine se, ako dovoljno jasno individualiziraju nekog čovjeka u odnosu na druge ljude, označavaju kao njegov karakter - dakle kao njegov osobni znak ili oznaka, urez u njegovu psihologiju, odnosno da su dominirajuća crta skupa njegovih duševnih osobina i ponašanja, koja je time jasno definirana. Tako nastaje jedna grana etike i psihologije, još u antici (Aristotel i Teofrast), koja pokušava da sve ljude svrsta u neke kategorije ili grupe upravo prema tim individualnim svojstvima koja kod njih možemo zapaziti kao dominirajuća i koja definiramo kao njihov karakter ili kao njihove karakterne osobine. Uporedo s ovim nastojanjem, javlja se i tendencija da se množina pojedinaca svrsta u neke grupe koje su nominirane zajedničkim karakternim osobinama kao dominirajućim crtama njihovog karaktera, iz čega je proizašla nauka koju nazivamo karakterologija. Tako su još Aristotel i Teofrast ljude razlikovali po tome da li spadaju u kolerike ili sangvinike npr., ali su te kategorije samo opće oznake za individualne crte karaktera, a ne oznake postojanja neke kolektivne psihologijske karakteristike. Ova nauka pokušava da objasni razlike u karakterima ljudi, najčešće ih objašnjavajući kao izraze genetskih osobina, tj. naslijeđenih osobina, ili kroz elemente prirode i vrste životnog iskustva koji utječu na ljudsko ponašanje (društvena okolina) i koji definiraju karakter ljudi. Većina naučnika smatra danas da karakter nije nešto

suprotna originalnoj karakterologiji kao grani individualne psihologije. Cvijićeve teorije o tipovima našeg stanovništva su bile u funkciji dokazivanja prava srpskog stanovništva, zapravo je to staro vlaško stočarsko stanovništvo, na ovu zemlju, jer je ono, navodno, najstarije i nastanjeno je po kičmi ove zemlje, a to su Dinarske planine i njihovi nastavci na sjeveru i jugu. Tako se, po Cvijiću, ovo najranije i najoriginalnije stanovništvo raspoređuje od Istre do Epira, noseći jasno izražene osobine dinarskog tipa ljudi i oni predstvaljaju najveću najvitalniju skupinu stanovništa Balkana. Ove teorije su igrale veoma negativnu ulogu u našoj kulturi sa idejom Barbarogenija i izvođenjem iz karakterologije naroda i etnopsihologije validiteta i prava barbarskog elementa na našim prostorima, a zapravo se radilo o tipičnim stočarskim kulturama opisanim detaljno u radovima naših etnologa, od T. Đorđevića, V. Čajkanovića, M. Filipovića, B. Gušića do današnjih etnologa i antropologa. Jednu sličnu karakterologiju naših ljudi napisao je već spomenuti V. Dvorniković i objavio pod imenom "Karakterologija Jugoslavena». Dvornikovićeva "Karakterologija» imala je za cilj da karakterološki i etnopsihološki fundira jednu tipičnu političku ideju, a to je ideja postojanja nacije Jugoslavena i kao takva je bila sasvim u funkciji politike, a što se tiče naroda koji su živjeli u tadašnjoj državi, bila je prema njima asimilatorska.

O pokušajima da se psihologija kao nauka involvira u naše plemenske raspre, svađe i dokazivanja ko je najoriginalniji, najbolji i najkorjenitiji među našim narodima na ovim prostorima, ne bi trebalo govoriti i trošiti napore jer su sva ta razmatranja danas lišena solidne naučne osnove i, po svojoj naravi, su sasvim politička i ideološka. Šta je onda u pitanju i o čemu mi možemo govoriti kao o nekom nazivniku nas kao Bošnjaka ili kao muslimana.

Mi možemo i trebamo govoriti o nama, kao muslimanima ili kao Bošnjacima, u svjetlu naše specifične kulture, jer je to ono što nas na relevantan i naučno opservabilan način karakterizira i razlikuje od drugih skupina. To je, ujedno, ono bitno što nas povezuje u jednu i jedinstvenu skupinu i kad smo samo muslimani i kad smo Bošnjaci. Naime, mi imamo svoje veoma značajne kolektivne osobine, ali te osobine nisu i ne mogu se svoditi na psihološke osobine cijele grupe, nego je to ono što inače

We cannot speak of the specific character of this or that people or nation, including that of the Muslims or Bosniacs, but of the specific culture of this .or that nature, which again includes that of the Muslims or Bosniacs
The Bosniacs do have their own collective features, but they cannot be reduced to any distinctive psychological make-up, but are what characterizes any group – its culture. Our Bosniac culture is permeated with the Islamic .spiritual culture, which was part of what has made us Bosniacs